

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaal- ja Haridusteaduskond
Riigiteaduste Instituut

Janelle Korm

Suurbritannia erakondade suhtumine Euroopa Liitu 1973 – 2011

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Piret Ehin, PhD

Tartu 2015

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

..... /töö autori nimi/

SISUKORD

Sissejuhatus.....	4
1. Suhtumine Euroopa Liitu kui võimalik poliitiline konfliktimõõde	7
1.1 Poliitiliste konfliktimõõtmete teooria	7
1.2 Euroopa integratsioon kui poliitiline konfliktimõõde: ülevaade senistest empiirilistest tulemustest.....	11
1.3 Hüpotees.....	14
2. Suurbritannia erakondade seisukohad Euroopa integratsiooni küsimuses	16
2.1 ELi positiivne ja negatiivne kajastus Suurbritannia peamiste erakondade manifestides	16
2.2 Omistatud tähtsus.....	20
2.3 Avalik arvamus	21
2.4 Hinnang EL-teemalise konfliktimõõtmise olemasolule	22
3. Analüüs	25
Kokkuvõte.....	28
Kirjandus:	30
Summary	32

Sissejuhatus

Suurbritannia liikmestaatus Euroopa Liidus on olnud vastuoluline alates liitumisest 1973. aastal ning kahtluste all ka pärast 1975. aasta referendumit, milles küll laiem avalikkus otsustas Suurbritannia liikmelisuse poolt, kuid suur osa säilitas Euroopa Liidu suhtes pigem vastakad tunded. Euroskeptitsismil on olnud märkimisväärne roll Suurbritannia parteipoliitikas ning valimisprogrammides. Erinevad seisukohad Euroopa Liidu liikmesriigiks olemise üle on tähelepanu all püsinud läbi aastate ning sellekohane debatt on suures osas parteidesisene, mistõttu on erakonnad oma manifestides väljendatud seisukohti erinevatel valimistel tihti muutnud ning euroskeptitsismi teema rõhuasetust sõltuvalt Euroopa integratsiooni etappidele suurendanud või vähendanud. Suurbritannia 2015. aasta parlamendivalimiste ning oodatud 2017. aasta referendumi tõttu on oluline uurida, kuidas on riigi parteid läbi aastate oma valimisprogrammides väljendanud suhtumist Euroopa Liitu.

Käesolevas töös on uurimisel Suurbritannia suuremate erakondade suhtumine Euroopa Liitu ning selle muutumine alates liitumisest 1973. aastal kuni 2011. aastani. Erakonnad uurimise all on järgmised: Konservatiivne erakond, Leiboristlik erakond ning Liberaaldemokraatlik erakond, kusjuures viimane on esmalt vaatluse all Liberaalse erakonnana ning pärast selle liitumist Sotsiaaldemokraatidega Liberaaldemokraatliku erakonnana. Valitud ajavahemikku jäävad Suurbritannia Parlamendi valimised aastast 1973 kuni 2011. Uurimise peamine eesmärk on leida vastus küsimusele, kas ja kuidas Suurbritannia erakondade suhtumine Euroopa integratsiooni aja jooksul muutunud on. Konkreetsemalt on vaatluse all liitu suhtumise kaks aspekti: Euroopa integratsiooni teemale omistatud tähtsus ning erakonna positsioon Euroopa Ühendusse/Euroopa Liitu kuulumise osas (positiivne/negatiivne). Viimaks analüüsin küsimust, kas erakondade positsiooni muutumine ajas peegeldab avaliku arvamuse trende Euroopa integratsiooni küsimuses.

Euroskeptilisuse olulisus on Suurbritannia parteipoliitikas tekitanud konfliktimõõtme, mis tähendab, et erakondade asetsemine ei piirdu kõigest parem-vasak skaalaga. Võttes arvesse Lipseti ja Rokkani konfliktimõõtme käsitlest võib Suurbritannia erakondade seisukohta ELi vaadelda kui võimalikku konfliktimõõdet. Selleks, et uurida, kas eurointegratsiooniteema on võimalik konfliktimõõde, puudutan ka Taggarti ja Szczerbiaki käsitlest pehmest ja rangest euroskeptitsismist. Töös püstitan järgmised

oletused: Euroopa Liidu teema on konfliktimõõde Suurbritannia sisepoliitikas, Suurbritannia erakondade positsioonid ning parteipoliitilised konkurentsimehhanismid Euroopa Liidu küsimuses on aja jooksul muutunud, Suurbritannia erakondade positsioonid Euroopa Liidu küsimuses peegeldavad Euroopa Liidu ja sisepoliitilisi arenguid ning avalikku arvamust.

Selleks, et uurida Suurbritannia erakondade suhtumise muutumist Euroopa Liitu, kasutan andmeid Erakondade Valimisplatvormide Andmebaasist (Manifesto Project Database). Tegu on andmebaasiga, kuhu on kogutud kvantitatiivsed andmed erinevate riikide erakondade valimisprogrammide kohta. Erakondade manifestide lausete sisu on analüüsitud ning süstematiseeritud nii, et lausete koguarvust on välja toodud kindlaid teemasid puudutavate lausete arv - oma töös uurin Euroopa Liitu mainivate (positiivselt/negatiivselt) lausete hulka. Andmebaasis sisalduvad andmed võimaldavad mõõta nii tähtsust, mida erakond EL temaatikale omistab kui ka erakonna suhtumist ELi (positiivne/negatiivne).

Üks lisaeesmärk on uurimise käigus kindlaks teha, kas erakondade suhtumine ning Briti rahva suhtumine Euroopa Liitu on omavahel korrelatsioonis. Avalikku arvamust mõõdan Eurobaromeetri andmete abil. Tegu on Euroopa Liidu kodanikele suunatud uuringuga, mille eesmärk on kaardistada eurooplaste arusaamu ning suhtumisi erinevatele Euroopa Liitu puudutavatele küsimustele.

Töö on jaotatud kolmeks suureks peatükiks. Esimene peatükk koosneb teoreetilise tagapõhja selgitusest, milles määratakse teoreetiline raamistik. Antud suurem peatükk jaotub omakorda alapeatükkidest, milles kirjeldatakse käsitlusi konfliktimõõtmest ning vaadeldakse eurointegratsiooni kui konfliktimõõdet. Teine suurem peatükk selgitab esmalt töö metoodikat ja annab ülevaate andmetest ning analüüsib seejärel Suurbritannia erakondade positsioone EL küsimuses aastatel 1973-2011. Metodoloogia osa alapeatükid kirjeldavad nii erakondade positsiooni (negatiivne/positiivne), Euroopa Liidu teemale omistatud tähtsust kui ka suhtumise iseloomu (tugev/nõrk euroskeptitsism). Antud peatükkides püüan leida ka vastust küsimusele, kas ja kuidas need aspektid ajas muutunud on. Viimases suuremas peatükis analüüsin, kas Briti rahva arvamus Euroopa Liidust korreleerub Suurbritannia erakondade omaga; samuti üritan näidata, kas ja kuidas muutused erakondade positsioonides on tingitud arengutest

Euroopa integratsioonis ning Suurbritannia sise- ja välispoliitikas. Kokkuvõte esitab peamised tulemused ja järeldused.

1. Suhtumine Euroopa Liitu kui võimalik poliitiline konfliktimõõde

1.1 Poliitiliste konfliktimõõtmete teooria

Käesolevas töös on üheks teoreetilise raamistiku osaks konfliktimõõtmekäsitlus, millele panid 1967. aastal aluse Lipset ja Rokkan, tuues välja neli põhilist konfliktimõõdet, mis Euroopa demokraatiates pärast tööstusrevolutsiooni tekkisid: keskus-perifeeria, riik-kirik, omanik-tööline, maa-tööstus (Lipset, Rokkan 1967). Tänapäeval on tekkinud erinevad käsitlused uutest konfliktimõõtmetest – üheks olulisemaks neist on konfliktidimensioon, mis on välja arenenud seoses Euroopa integratsiooniprotsessiga. Ühtse Euroopa Akti ning Maastrichti Leppega on Euroopa Liidus toimunud radikaalne võimu ümberjaotamine Euroopa ja riigitasandi institutsioonide vahel, mis on tõstnud ootusi demokraatliku legitiimsuse suhtes (Trenz, Wilde 2012:539). Tekkinud on erinevad arvamused ning erimeelsused edasise Euroopa integratsiooni jätkusuutlikkuse ning õiguspärasuse suhtes.

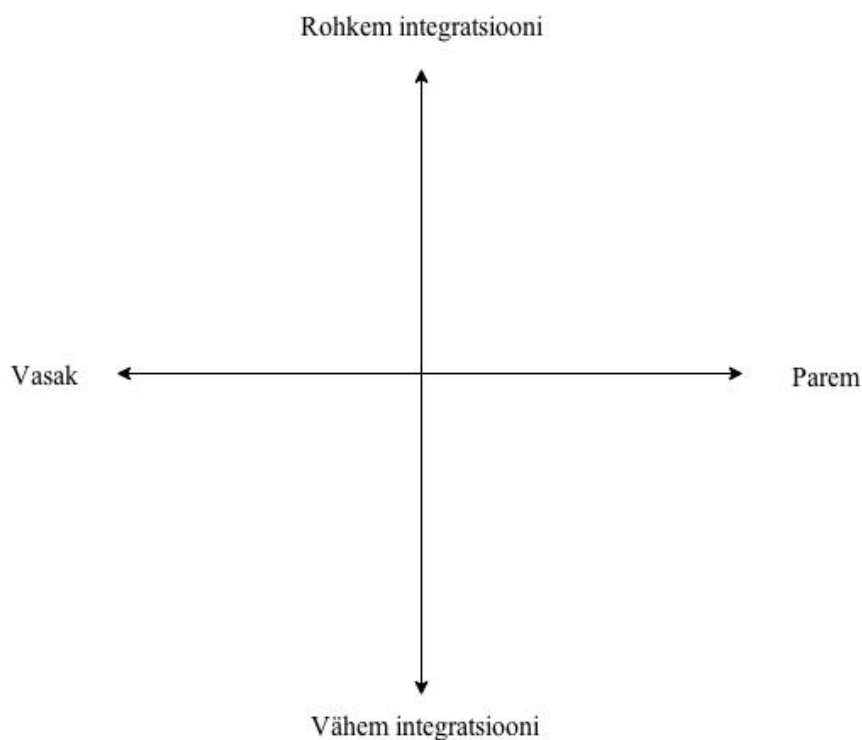
Ühtse Euroopa Akti ja Maastrichti leppe järgnedes on Euroopa Liit arenenud mitmetasandiliseks režiimiks, mistõttu on Euroopa integratsiooniga seotud küsimused muutunud oluliseks ka ELi kodanikele, poliitilistele erakondadele, huvigruppidele kui ka sotsiaalsetele liikumistele (Marks, Steenbergen 2004:1). Loodud on erinevaid teooriaid, mis püüavad välja selgitada, kas eurointegratsiooni vaidlustamine moodustab üheainsa konfliktidimensiooni või sisaldab see rohkemaid, kas integratsiooni vaidlustamine on seotud oluliste teemadega, mis Euroopa riikides viimase sajandi jooksul poliitikat iseloomustanud on ning kas vaidlustus on seotud erakondade vasak-parem jaotusega (Marks, Steenbergen 2004:1).

Marks ja Steenbergen (2002) on eurointegratsiooni konfliktimõõdet uurinud ning välja toonud neli erinevat mudelit, mis püüavad selgitada vasak-parem ideoloogia suhestumist eurointegratsiooni konfliktimõõtmega. Rahvusvaheliste suhete lähenemine konfliktimõõtmekäsitlusele väidab, et hoiakud Euroopa integratsiooni küsimuses on vasak/parem dimensioonist eraldiseisvad ning paneb ette, et Euroopa integratsiooni vaidlustamine ei ole seotud sisepoliitika ideoloogiliste alustega. Liberaalse valitsustevahelise lähenemise pooldajad aga väidavad, et seisukoht Euroopa Liidu osas

on mõjutatud sisepoliitilisest majanduskonfliktist, kus eksportivad tootjad pooldavad integratsiooni, impordi-põhised aga mitte. Sellegipoolest arvatakse, et integratsiooniga kaasnevad kaubanduslikud plussid ja miinused on vasak/parem ideoloogiatest eraldiseisvad. Neofunktsionalistide vaatepunkt sarnaneb eelmainitutega: väidetakse, et seisukoht Euroopa integratsiooni osas on vasak-parem dimensioonist eraldiseisev, kuid paneb rõhku sellele, et integratsioonisurve on vahendatud üleriigiliste koalitsioonide ja ettevõtjate poolt. (Marks, Steenbergen 2002:883)

Simon Hix ja Christopher Lord väidavad, et Euroopa integratsiooni konfliktimõõdet ei saa asetada ühele ainsale, vasak-parem dimensioonile (Hix, Lord 1997:26). Euroopa integratsiooni konfliktimõõde on muutunud poliitilises päevakorras oluliseks ning traditsioonilistel erakonnagrupidel on vajalik selle teema kohta positsioon paika panna (Hix, Lord 1997:26). Hixi ja Lordi mudel Eurointegratsiooni konfliktimõõdme kohta on ortogonaalne, milles vasak-parem dimensioon väljendab erakonna majanduslikke ja sotsiaalpoliitilisi seisukohti ning rahvusliku suveräänsuse dimensioon seisukohta Euroopa integratsiooni osas (Marks, Steenbergen 2004:6).

Marks ja Steenbergen (2004) väidavad, et suurematel erakondadel on oluline jääda oma traditsioonilise vasak-parem identiteedi juurde ning seda üritatakse rakendada ka uute teemade kerkimisel. Riikliku suveräänsuse teemade asetamine vasak-parem dimensioonile on aga raskendatud, mistõttu suured erakonnad eelistavad konkurentidega võistelda just sellel dimensioonil, võttes eurointegratsiooni teemadel üldisema seisukoha. (Marks, Steenbergen 2004:6)



Joonis 1 - Hixi ja Lordi konfliktimõõtmel mudel. Allikas: Marks, Steenberg (2004)

Kolmas eurointegratsiooni konfliktimõõtmel mudel, regulatsioonimudel, mille koostasid George Tsebelis ja Geoffrey Garrett, väidab, et Euroopa integratsioon võib olla koondunud vasak-parem dimensiooni. See tähendab, et ELi poliitika on imbunud siseriiklikkusse konkurentsi vasakpoolsete erakondade, mis pooldavad üle-Euroopalist majanduse reguleerimist, ning parempoolsete erakondade vahel, mis pooldavad vähemat Euroopa Liidu poolset reguleerimist. (Marks, Steenbergen 2004:7)

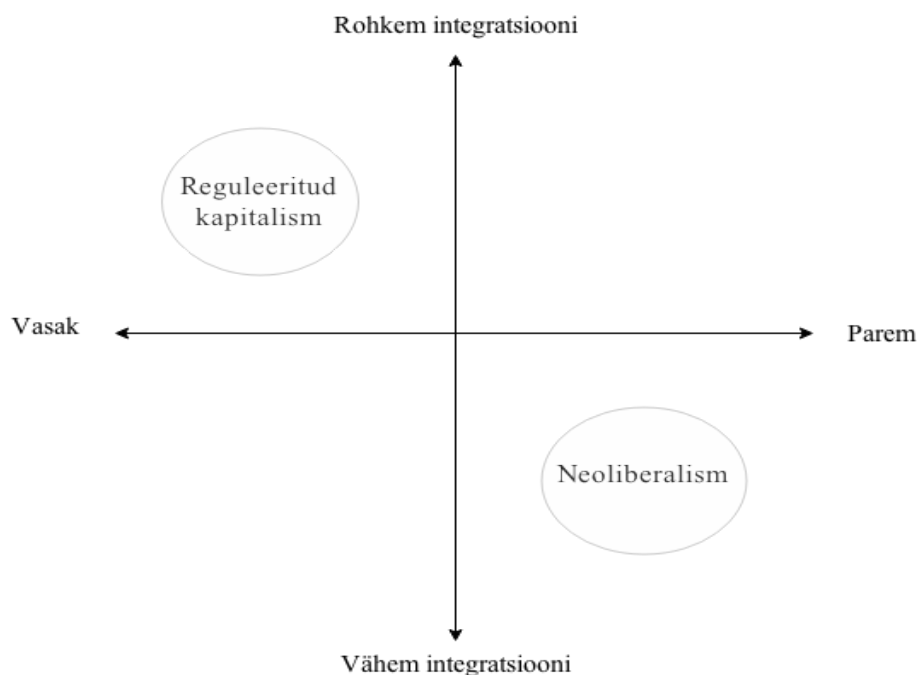


Joonis 2 - Regulatsioonimudel. Allikas: Marks, Steenbergen (2004)

Liesbet Hooghe ja Gary Marks'i eurointegratsiooni konfliktimõõtmel mudeli puhul tähendab vasak-parem dimensioon haaret sotsiaaldemokraatiast majandusliberalismini ja Euroopa integratsiooni dimensioon nationalismist supranatsionalismini (Marks,

Steenberg 2004:8). Antud teooria puhul ei ole eelmainitud dimensioonid üksteisse sulanud ega ka ortogonaalsed. Hooghe ja Marks väidavad hoopis, et teatud aspektid Euroopa integratsioonist on vasak-parem dimensiooni imbunud, mistõttu on selle ulatuses ELi pooldamine ja vastasus ning vasak-parem eristamatud (Marks, Steenberg 2004:9). Siiski on teatud integratsiooni aspektide liitmine vasak-parem dimensiooniga raskendatud ning selle ulatuses, kus see on võimatu, ilmneb selge ELi pooldamise ja vastasuse dimensioon.

Hooghe ja Marksi hüpoteesi kohaselt on vasaktsentristlikud parteid rohkem tõenäolised võtma ELi pooldava seisukoha, sest eurointegratsiooniteemane debatt keskendub pigem turu reguleerimisele kui loomisele ning paremtsentristlikud erakonnad toetavad samuti reguleeritud kapitalismi, kuna viimane paneb rõhku keskkonna-, sotsiaal-, infrastruktuuri ning ümberjagamispoliitikale Euroopa tasandil (Marks, Steenberg 2004:9). Poliitiliselt parempoolsed erakonnad on tulemusena Euroopa integratsiooni vastu ning pooldavad üle-Euroopalist turgu minimaalse ELi reguleerimisega. Kui majanduslik ja rahanduslik integratsioon paigas, muututakse skeptiliseks edasise integratsiooni suhtes (Marks, Steenberg 2004:10).



Joonis 3 - Hooghe-Marks mudel. Allikas: Marks, Steenberg (2004)

Konfliktimõõtme eksisteerimiseks on vajalik, et erakonnad esindavad erinevaid seisukohti Euroopa integratsiooni teemale. Sellega haakub Aleks Szczerbiaki ja Paul Taggarti eristus tugevast ning nõrgast euroskeptitsismist. Tugev euroskeptitsism tähendab põhimõttelist vastuolekut Euroopa Liidu ja integratsiooni suhtes ning esineb enamasti erakondades, mis arvavad, et nende riik peaks Euroopa Liidust välja astuma või mille poliitikad ELi suhtes on samaväärsed Euroopa integratsioonile vastandumisega (Taggart, Szczerbiak 2008:7).

Selleks, et välja selgitada, kas üks erakond on tugevalt euroskeptiline, tuleb kõigepealt eristada, kas erakond on ainuüksi seda. Erakond, mis on tugevalt euroskeptiline, tegutseb ainult selle vastu. Teisena tuleb vaadelda, kas ELi teemaline diskursus on hõlmanud väljendeid, mis rõhutavad et EL on liiga kapitalistlik/sotsialistlik/neo-liberaalne/bürokraatiline, olenevalt ideoloogilisest positsioonist (kommunistlik/konservatiivne/ sotsialistlik/ populistlik), ning kas erakond nõuab fundamentaalseid muutusi tingimustes, millega riik Euroopa Liidu liikmeks olemises seni nõustunud on. (Taggart, Szczerbiak 2008:8)

Nõrk euroskeptitsism ei hõlma endas põhimõttelist vastuseisu Euroopa integratsioonile ega liikmelisusele, vaid väljendab kvalifitseeritud opositsiooni teatud kindlate ELi poliitikate suhtes. Vastuseis tekib, kui rahvuslikud huvid on vastuolus Euroopa Liidu trajektooriga. Nõrk euroskeptitsism saab erakonnas eksisteerida vaid juhul, kui Euroopa integratsiooni vaidlustamise retoorika on osa selle poliitilisest repertuaarist. (Taggart, Szczerbiak 2008:9)

1.2 Euroopa integratsioon kui poliitiline konfliktimõõde: ülevaade senistest empiirilistest tulemustest

Eurointegratsiooni teemat on uuritud poliitilise konfliktimõõtme kontekstis nii Euroopa tasandi erakondade kui ka riiklike erakondade näitel. Matthew J. Gabel ja Simon Hix on empiiriliselt uurinud Euroopa tasandi parteid, mis toob ideoloogiapõhiselt nelja gruppi (sotsialistid, kristlikud demokraadid/konservatiivid, liberaalid, rohelised) kokku liikmesriikide ja Euroopa tasandi poliitilised eliidid. Selgitamaks välja europarteide

seisukohad teatud kindlate poliitiliste Euroopa Liiduga seonduvate teemade kohta, analüüsisid Gabel ja Hix nende koostatud manifestide sisu aastatel 1979, 1984, 1989, 1994 ja 1999. (Gabel, Hix 2004:93) Antud empiirilise uuringu põhjal on käesolevas peatükis võimalik osaliselt uurida, kas europarteide seisukohade erinevus Euroopa integratsiooni osas on piisav, tekitamaks vastava poliitilise konfliktimõõdme.

Gabeli ja Hixi analüüsi tulemus näitas europarteide seisukohas Euroopa integratsiooni nii erinevusi kui ka sarnasusi. Kahe põhilise erakonna puhul täheldasid nad selgeid arvamuste erinevusi – 1970. aastate lõpus ja 1980. alguses oli Euroopa Rahvapartei eurointegratsiooni pooldav, Euroopa Sotsialistlik Partei aga skeptilise hoiakuga (Gabel, Hix 2004:107). 1990. aastate lõpuks olid mõlemad parteid jätkuvalt vastanduvate arvamustega, ent olid muutnud seisukohta – ESP oli muutunud põhiliseks eurointegratsiooni pooldajateks ning Rahvapartei positsioon rõhutas pigem sellele vastuolekut (Gabel, Hix 2004:108). Lisaks kerkis 1990. aastatel esile Roheline Partei, mis eelmainitud erakondadega võrreldes oluliselt tugevamalt oponeeris eurointegratsiooni (Gabel, Hix 2004:109).

Gary Marks ja Carole J. Wilson on Euroopa Liidu parteide seisukohti eurointegratsiooni osas uurides väitnud, et hiljuti tekkinud Euroopa integratsiooni teema on assimileerunud juba olemasolevatesse ideoloogiatesse ning et parteipoliitika konfliktimõõdme käsitus võimaldab selgitada erakondade seisukohtade kujunemist ELi teemadel (Marks, Wilson 2000:433). Konfliktimõõdme käsitlusele tuginedes ongi nad eristanud parteigruppide positsioonid ELi teemal ning ka nende variatsioonid parteigruppide siseselt.

Marks ja Wilson kirjeldavad sotsiaaldemokraatlikku erakondade gruppi kui kõige homogeensemata selle “sügavalt juurdunud vasakpoolse ideoloogia” tõttu, mispärast on sotsiaaldemokraatlikud parteid Euroopa Liidus ühetaolise arvamusega eurointegratsiooni osas (Marks, Wilson 2000:442). Sotsiaaldemokraatlikud erakonnad on enamasti Euroopa integratsiooni pooldavad ning seda eelkõige reguleeritud kapitalismi teema olulise tõusmise tõttu Euroopa Liidu poliitilises päevakorras (Hooghe, Marks, Wilson 2004:129). Marks ja Wilson toovad aga sotsiaaldemokraatlikus parteigrupis esinevaid varieerumisi välja Skandinaavia ja Briti parteide näol, mis olid 1980. aastatel Lõuna-Euroopa erakondadest oluliselt

euroskeptilisemad (Marks, Wilson 2000:442), näitamaks konfliktimõõtmelise esinemist ka parteigrupi siseselt.

Sarnaselt sotsiaaldemokraatidele on liberaalid enamasti Euroopa integratsiooni pooldavad. Marks ja Wilson (2000) kirjeldavad aga liberaalsete erakondade gruppi kui kõige suuremate ideoloogiliste erinevustega parteiperekonda, mille sees võib eristada kolme erinevat suunda: liberaal-radikalism, liberaal-konservatism ning agraarpoliitilistest ja tsentristlikest erakondadest koosnev suund. Eelmainitud kolmest on tugevalt eurointegratsiooni pooldavad liberaal-radikalistid ning –konservatiivid, kellele vastukaaluks on märkimisväärselt Euroopa Liidu vastased agraar-liberaalid. Viimaste puhul kandub vastuolek keskviimule üle vastuolekuks Euroopa integratsioonile. (Marks, Wilson 2000:449) Kuigi sotsiaaldemokraatide ja liberaalide seisukohtade erinevus ELi teemal radikaalselt ei erine ning konfliktimõõdet arvestatavaks pidada ei saa, leidub vastakaid hoiakuid eurointegratsiooni suhtes parteigrupi sees.

Marks ja Wilson (2000) eristavad konservatiivsete erakondade seas kaht selgelt erinevat suunda: neoliberalism ja natsionalism. Neoliberalism pooldab majanduslikku integratsiooni, kuid ei toeta poliitilist Euroopa integratsiooni. Natsionalistlikud erakonnad on poliitilise integratsiooni osas oma hoiakult sarnased neoliberalistlike parteidega, kuid erinevalt neile ollakse põhimõtteliselt vastu igasugusele rahvusriigi suveräänsuse jagamisele Euroopa Liiduga. (Marks, Wilson 2000:454-455) Erinevalt liberaalsetele ning sotsiaaldemokraatlikele erakondadele on konservatiivid tugevalt ELi poliitilise integratsiooni vastu, mistõttu esineb nende vahel konfliktimõõde. Sarnaselt eelmisele kahele leidub erinevaid hoiakuid ka erakonnagrupi siseselt.

Konfliktimõõtmelise esinemist eurointegratsiooni teemal toetab ka Taggarti ja Szczerbiaki käsitus tugevast ja nõrgast euroskeptitsismist. Taggart ja Szczerbiak (2004) on lähemalt uurinud tugeva ja nõrga euroskeptitsismi esinemist Kesk- ja Ida-Euroopa riikide erakondade seas (uurimise ajahetkel olid valikus olnud riigid ELi kandidaatriigid) ning võrrelnud tulemusi Lääne-Euroopa erakondadega. Paigutades Kesk- ja Ida-Euroopa riikide erakonnad parteigruppidesse, tõestasid Taggart ja Szczerbiak, et euroskeptilisi erakondi asub vasak-parem spektrumis erinevatel punktidel, kuid et antud riikides on euroskeptilistel erakondadel tendents paikneda parempoolsetes ideoloogiates. Lääne-

Euroopa riikide puhul leidub aga euroskeptilisi parteisid rohkem hajutatult üle vasak-parem spektri. (Taggart, Szczerbiak 2004)

Üks erinevus Lääne-Euroopa ning Kesk- ja Ida-Euroopa riikide erakondade vahel, mida Taggart ja Szczerbiak täheldasid, oli euroskeptitsismi esinemine peamiste valitsust moodustavate erakondade seas. Kui Lääne-Euroopa riikides peamised erakonnad euroskeptitsismi tugevalt ei väljenda, siis Kesk- ja Ida-Euroopa riikides on nii tugeva kui ka nõrga euroskeptitsismi väljendamine suuremate, ka valitsust moodustavate, erakondade seas levinud. Nii Tšehhi Vabariigis kui ka Lätis on nõrka euroskeptitsismi väljendanud erakonnad saavutanud valimistel tulemusi, mis neid valitsuse moodustamiseni viinud. Sloveenias on tugevat euroskeptitsismi väljendanud Uus Partei oli 2004.-2008. aastal valitsuskoalitsioonis. (Taggart, Szczerbiak 2004)

1.3 Hüpotees

Nagu kahes eelmises peatükis kirjeldatud, on Euroopa integratsioon muutunud oluliseks teemaks Euroopa Liidu liikmesriikide poliitilises päevakorras. Liidu arenedes ja kasvades on tekkinud rohkelt erinevaid hoiakuid ja seisukohti, mistõttu on eurointegratsiooni teema arvestatav poliitiline konfliktimõõde. Eelnevates peatükkides välja toodud teoreetilised eurointegratsiooni konfliktimõõtme mudelid ning näited erinevate riikide juhtumitest tõestavad, et erakondade seas esinevad ka suured varieerumised antud konfliktimõõtme suhestumisel vasak-parem skaalaga.

Käesolev töö testib teooriale tuginevat oletust, et Euroopa integratsioon on Suurbritannia sisepoliitikas olnud oluliseks konfliktimõõtmeks Euroopa Liiduga ühinemise algusest 1973. aastal. Sealjuures oletan, et Suurbritannia erakondade positsioonid Euroopa Liidu küsimuses on aja jooksul oluliselt muutunud ning parteipoliitilise konkurentsi mustrid selles küsimuses ümber kujunenud. Oletan ka, et erakondade seisukohad eurointegratsiooni küsimuses peegeldavad nii Euroopa Ühenduse/Liidu arengut, Suurbritannia sisepoliitilisi muutusi kui ka avalikku arvamust.

Töö järgmistes peatükkides on empiiriliselt välja toodud Suurbritannia erakondades ning elanikkonna seas toimunud hoiakute muutused ELi teemal, mis võimaldavad käesolevas peatükis püstitatud oletusi testida.

2. Suurbritannia erakondade seisukohad Euroopa integratsiooni küsimuses

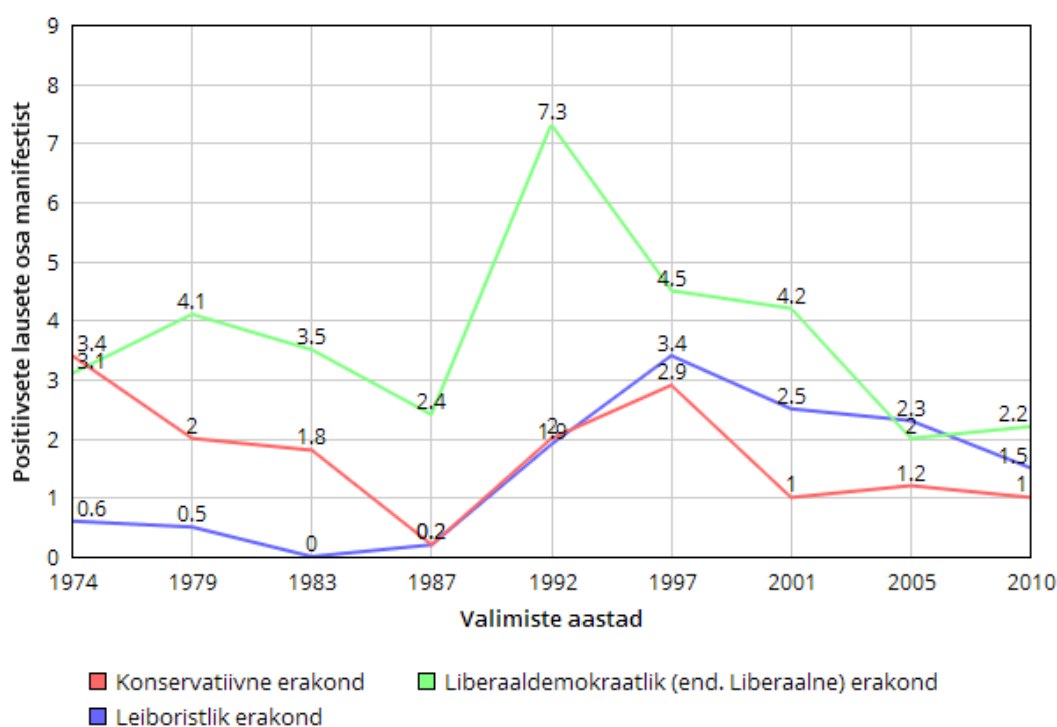
2.1 ELi positiivne ja negatiivne kajastus Suurbritannia peamiste erakondade manifestides

Mõõtmaks Suurbritannia erakondade suhtumist Euroopa Liitu, on töös kasutusel andmed Erakondade Valimisplatvormide Andmebaasist (*Manifesto Project Database, edaspidi EVA*). Antud projekt baseerub erakondade manifestide kvantitatiivsete andmete analüüsil ning katab üle 50 riigi vabasid, demokraatlikke valimisi 1945. aastast. Projekti eesmärk on mõõta erakondade poliitilisi eelistusi läbi aja ning keskenduda parteide toimimise erinevatele aspektidele, parteisüsteemide struktuurile ning arengule.

Arvestades, et töö üheks eesmärgiks on uurida, kas ja kuidas on Suurbritannia erakondade seisukoht Euroopa Liitu aastatega muutunud, on antud andmebaasist kasutusel andmed, mis näitavad erakondade manifestides olevate vastavasisuliste lausete osakaalu terves manifestis. Näiteks, kui uurimisel on ELi positiivselt kajastavate lausete hulk manifestis, leitakse vastavate lausete osakaal “*Euroopa Ühendus/Liit*” kategooria alt. Sellised näitajad on skaalal 0-100, seega kui kogu manifestist 3 lauset sisaldavad positiivset kajastust, on see näitaja 0.3.

EVA andmete hulgas on Suurbritannia erakondadest kõigil valimistel aastast 1973-2011 kodeeritud Konservatiivse, Liberaaldemokraatliku (end. Liberaalne) ja Leiboristliku erakonna valimisprogrammid, seega ELi suhtumise muutusi uurides on vaatlusel just nende erakondade näitajad. Andmebaasis on kodeeritud ka teiste Suurbritannia erakondade manifestid, kuid valitud kolme puhul on manifestid kodeeritud kõigi kuni 2010nda aasta valimiste puhul, mistõttu jäid just need sõelale. Töös on koostatud graafik nii ELi positiivselt kui ka negatiivselt kajastavate lausete osakaalu kohta kolme suurema Suurbritannia erakonna manifestides. ELi teemale omistatud tähtsuse vaatlemiseks on loodud joonis ELi mainivate lausete kogusummast ning erakondade seisukoha üldpildi saavutamiseks netosummast.

Alljärgneval graafikul (Joonis 4) on kujutatud Euroopa Liitu positiivselt kajastavate lausete osakaal valitud kolme erakonna manifestides, valimistel aastast 1973-2011. Kolmest erakonnast on positiivse kajastuse osakaal suurim Liberaaldemokraatliku erakonna valimisprogrammides, olles kõrgeim 1992. aasta valimistel. Läbi aastate on aga üldisest positiivsest suhtumisest hoolimata toimunud positiivse kajastuse kaks suuremat langust – positiivsuse näitaja madalseisud toimusid 1987. ja 2005. aasta valimistel, kui Liberaaldemokraatliku erakonna manifestis oli positiivseid lauseid ELi kohta vastavalt 2.4 ning 2 protsenti.



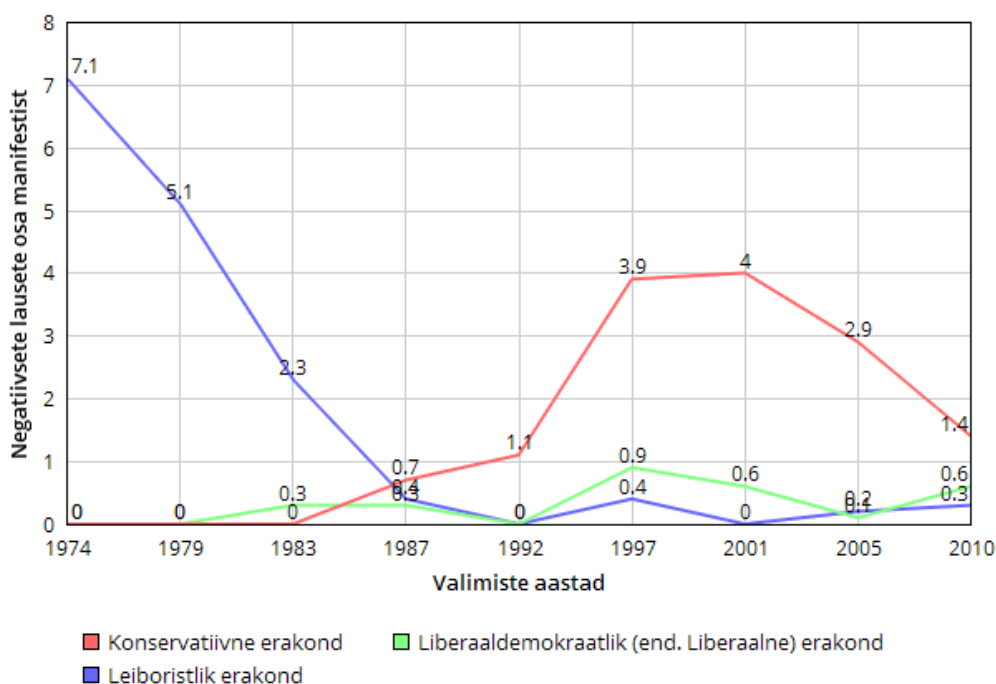
Joonis 4 - ELi positiivselt kajastavate lausete osakaal Suurbritannia erakondade manifestides. Allikas: autor Erakondade Valimisplatvormide Andmebaasi põhjal.

Positiivne kajastus on läbi aastate madalam olnud Konservatiivse ning Leiboristliku partei valimisprogrammides, selle erinevusega, et võrreldes EL-iga liitumise algusest on Leiboristlik partei positiivset kajastust manifestis tõstnud ning Konservatiivne erakond langetanud. Konservatiivse partei meelestatus ELi suhtes oli läbis liitumise algusest 1987. Aasta valimisteni järsu languse, mil positiivsete lausete osakaal langes 3.4 protsendist 0.2 protsendini. Mõlemad erakonnad olid ELi suhtes kõige positiivsemalt

meelestatud 1997. aasta valimistel, mil Konservatiivse erakonna manifestis oli positiivse kajastuse hulk 2.9 protsenti ning Leiboristliku partei platformis 3.4 protsenti. 1997. aastast edasi toimus mõlema erakonna valimisprogrammides positiivse kajastuse langus.

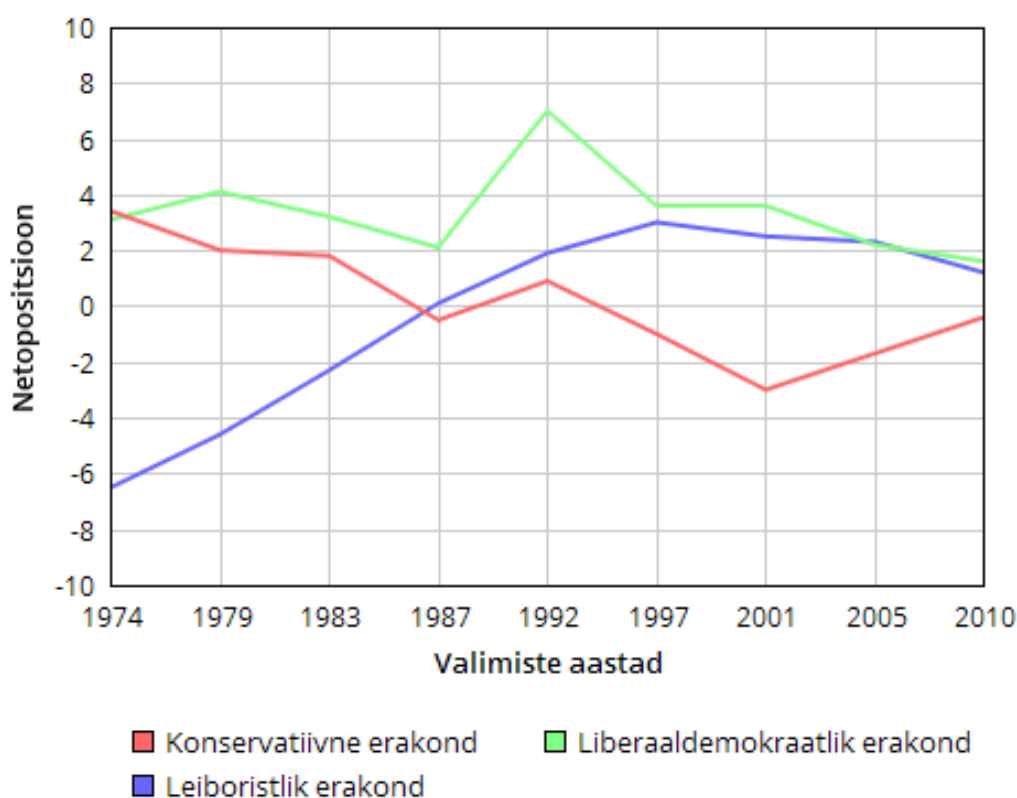
Joonis 4 näitab, et üldiselt on positiivse kajastuse hulk Suurbritannia suuremate erakondade valimisprogrammides läbinud ühe suurema tõusu, enne seda aga languse 1987. aastal. 1992. ja 1997. aasta valimistel toimus positiivse kajastuse tõus, pärast mida taaskord langus.

Negatiivsete lausete osakaalu Suurbritannia erakondade valimisprogrammides kujutav joonis (Joonis 5) näitab selgelt, et kahe erakonna puhul on 1974. aastast 2010. aastani toimunud suured muutused. Leiboristlik erakond, mis ELiga liitumise alguses oli väga negatiivselt meelestatud (7.1 protsenti manifestist kajastas ELi negatiivselt), on 2010. aasta valimisteks vähendanud negatiivse kajastuse protsenti 0.3ni. Teisena on negatiivse kajastuse hulka manifestis kõvasti muutnud on Konservatiivne erakond, mille manifestis tõusis negatiivsete lausete hulk nullist 4 protsendini, langedes pärast tõusu jälle madalama protsendini.



Joonis 5 - ELi negatiivselt kajastavate lausete osakaal Suurbritannia erakondade manifestides. Allikas: autor Erakondade Valimisplatvormide Andmebaasi põhjal.

Selleks, et vaadelda Suurbritannia erakondade üldist seisukohta Euroopa integratsiooni on loodud alljärgnev joonis (Joonis 6). Antud joonisel on märgata, et Suurbritannia ELiga liitumise algusaastatel oli Leiboristliku erakonna seisukoht kolmest erakonnast kõige negatiivsem ning Liberaalne ja Konservatiivne partei olid võtnud sarnase, positiivsema seisukoha. Läbi aastate Leiboristliku erakonna seisukoht suundus positiivsema poole ning Konservatiivse erakonna meelestatus muutus negatiivsemaks, olles madalaimas seisus 2001. aasta valimistel. Üldpildis on Liberaaldemokraatlik partei püsivalt ELi suhtes kõige positiivsemalt meelestatud.



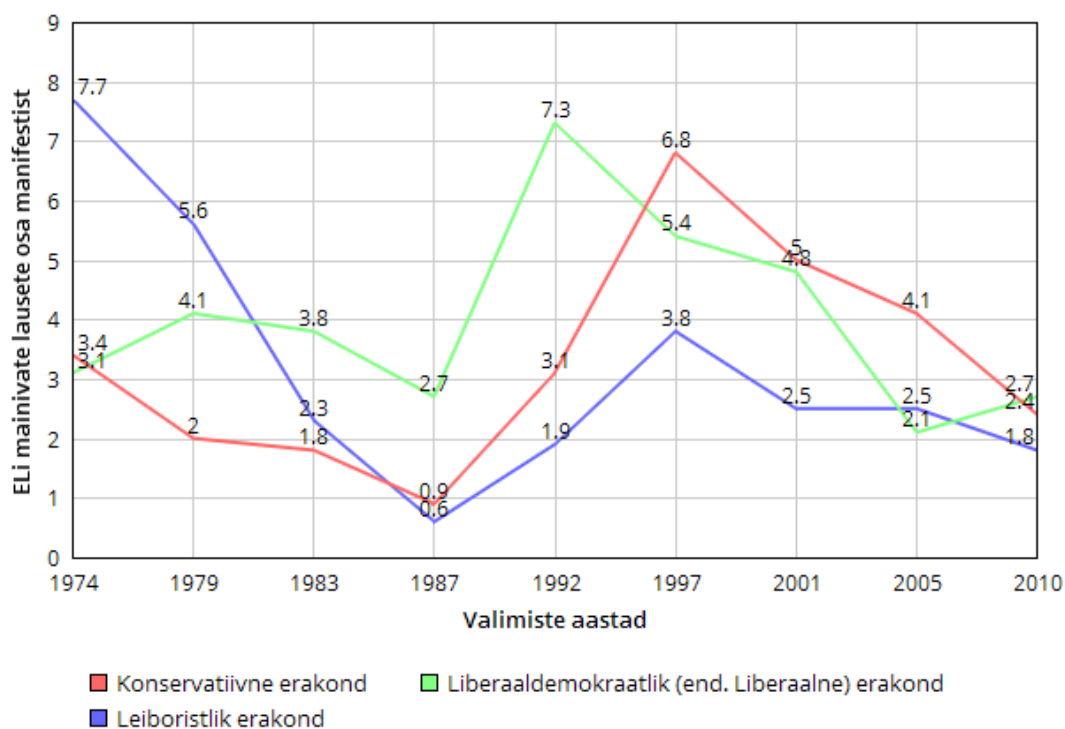
Joonis 6 - Suurbritannia erakondade netopositsioon Eurointegratsiooniküsimuses. Allikas: Autor Erakondade Valimisplatformide Andmebaasi põhjal.

Andes hinnangut Joonisel nr 6 esitatud tulemustele, tuleb taaskord välja tuua Leiboristliku erakonna seisukoha radikaalne erinevus kahe teise partei seisukohast Suurbritannia ELi liikmelisuse alguses. Leiboristid väljendasid suurt vastuolekut ELi suhtes, samas kui Konservatiivne ja Liberaaldemokraatlik erakond olid meelestatud

pigem positiivselt. Eurointegratsiooni konfliktimõõde on arvestatav ka 1992. aastal, kui liberaaldemokraadid olid Leiboristlikust ja Konservatiivsest erakonnast oluliselt positiivsemal arvamusel EList.

2.2 Omistatud tähtsus

Käesoleva töö üheks sissejuhatuses mainitud eesmärgiks on uurida ka ELi teemale omistatud tähtsuse muutusi läbi aastate. Selleks on koostatud Erakondade Valimisplatvormide Andmebaasi abil joonis ELi mainivate lausete osakaal manifestis (Joonis 7). Antud joonisel on märgata kõigi kolme erakonna puhul sarnasusi – ELi mainivate lausete osakaal on olnud kõige madalam 1987. aasta valimiste manifestides ning kõrgeim kahe valimise puhul 1992. ja 1997. aastal.

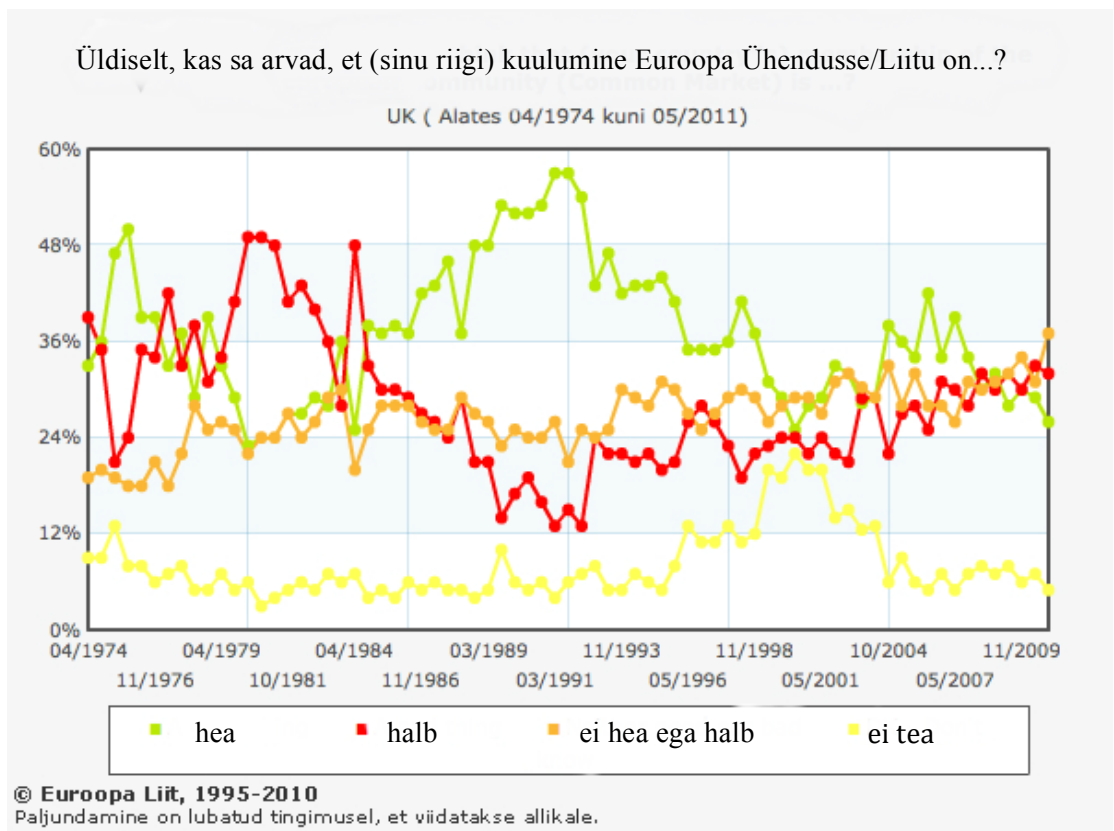


Joonis 7 - ELi mainivate lausete osakaal Suurbritannia erakondade manifestides.
Allikas: Autor Erakondade Valimisplatvormide Andmebaasi põhjal.

2.3 Avalik arvamus

Avaliku arvamuse vaatlemiseks on Eurobaromeetri andmete põhjal koostatud joonis, mis näitab Suurbritannia elanikkonna suhtumist Euroopa Liitu. Eurobaromeeter on Euroopa Nõukogu poolt läbi viidav avaliku arvamuse uuring, mis võimaldab jälgida ning uurida avalikku arvamust ajas (erinevad küsimused) ning ruumis (erinevad riigid). Eurobaromeetrit viib läbi uuringufirmade kett TNS, mille tööd koordineerib uuringufirma EOS Gallup Europe. Uuring on riigiti esinduslik ning hõlmab 15-aastaseid ja vanemaid alalisi ELi kodanikke. Käesolevas töös on kasutatud Eurobaromeetri Standarduuringuid, mida viiakse läbi kaks korda aastas ning mis on vanim ja mahukaim Eurobaromeetri uuring.

Alljärgneval graafikul (Joonis 8) on välja toodud avaliku arvamuse trendid aastatel 1974-2010. Graafikul on näha märkimisväärselt suur tõus Suurbritannia liikmelisuse toetuses 1992. aastal. Sellele vastavalt on negatiivne suhtumine ELi samal aastal läbi aastate kõige madalamas punktis. Aastate läbilõikes on avaliku arvamuse tendents kaldunud pigem positiivse poole, jäädes alla negatiivsele vaid Suurbritannia liikmelisuse algusaastatel ning viimasel vaadeldaval, 2010. aastal. Graafikul eristub ka 2001. aasta tulemus, kus ELi toetus langes selle arvelt, et tavapärasest suurem osa avalikkusest valis Eurobaromeetri küsitluses "ei tea" vastusevariandi.



Joonis 8 - Avalik arvamus Suurbritannia liikmelisuse kohta Euroopa Liidus. Allikas: Eurobaromeeter

2.4 Hinnang EL-teemalise konfliktimõõtmelise olemasolule

Käesoleva töö empiiriliste andmede põhjal on võimalik hinnata, kas Euroopa integratsiooni konfliktimõõde eksisteerib Suurbritannia suuremate erakondade seas. Vaatluse all olid kolme suurema erakonna (Konservatiivne, Liberaaldemokraatlik ja Leiboristlik erakond) manifestid ning nendes sisalduvate ELi mainivate lausete osakaal (positiivse ja negatiivse kajastusega laused, lausete summa ning netosumma).

Vaadeldes positiivse kajastusega lausete hulka erakondade manifestides, on näha selget konflikti 1992. aasta valimistel, kui Liberaaldemokraatliku erakonna positiivse sisuga lausete summa manifestist oli radikaalselt erinev Konservatiivse ja Leiboristliku erakonna tulemusest (Joonis 4). Viimase kahe erakonna puhul oli tulemus aga

praktiliselt samaväärne (2.0 ja 1.9 protsenti). Konfliktimõõde eksisteeribki aastate lõikes kõige enam Liberaalse erakonna, mis on ELi suhtes märkimisväärselt positiivne, ja Konservatiivse ning Leiboristliku erakonna seisukohtade vahel. Viimase kahe puhul ei ole eurointegratsiooni konfliktimõõde arvestatava suurusega.

Tulemus negatiivse kajastusega lausete osakaalu kohta manifestides tõi esile suurema konfliktimõõdme esinemise kahel ajaperioodil. Leiboristliku erakonna märkimisväärne negatiivsete lausete osakaal manifestis Suurbritannia ELiga liitumise algusaastatel on tõend Eurointegratsioonist kui konfliktimõõtmest erakondade seas (7.1 protsenti 1974. aastal). Leiboristliku erakonna negatiivsuse langedes kerkib esile aga Konservatiivse erakonna negatiivse kajastuse tõus manifestis, mis erineb teise kahe partei tulemusest. Liberaaldemokraatliku ja Leiboristliku erakonna tulemused ei anna aga põhjust konfliktimõõdme tekkimiseks.

Joonis ELi kajastavate lausete kogusumma kohta väljendab Eurointegratsiooni teemale omistatud tähtsust Suurbritannia erakondades (Joonis 7). Selleks, et leida, kas konfliktimõõde antud kontekstis esineb, tuleb vaadelda, kas valitud erakonnad on ELi teemat manifestis kajastanud mingil ajahetkel rohkem kui teised. Jooniselt nr 7 on võimalik välja lugeda, et säärane konflikt on eksisteerinud kõige silmapaistvamalt kahel valimisaastal. 1974. aastal oli Leiboristliku erakonna manifestis Euroopa Liidu teemal kahest ülejäänust parteist oluliselt suurem roll, mistõttu on eurointegratsiooni konfliktimõõde arvestatav. 1992. aasta valimistel tõid Euroopa integratsiooni teemat kõige rohkem oma manifestis esile liberaaldemokraadid, kelle valimisprogramm väljendas märkimisväärselt suuremat olulisust ELi teemale kui konservatiivide või leiboristide oma. Suurbritannia liikmelisuse algusaastatel pigem positiivset hoiakut omanud Konservatiivne erakond eristub märkimisväärselt negatiivse seisukohaga, mis loob konfliktimõõdme, sest Liberaaldemokraatlik ja Leiboristlik erakond on samal ajapunktil eurointegratsiooni kohta võtnud oluliselt positiivsema seisukoha.

Avaliku arvamuse vaatlemisel (Joonis 8) selgub, et Suurbritannia elanikkonna seas on Suurbritannia ELi liikmeks olemise aastate alguses konfliktimõõde eurointegratsiooniküsimuses esinenud vähesel määral – välja saab tuua vaid aastatevahemikud 1974-1979 ja 1984-1985, mil avalikkus oli võrdväärselt ELi liikmeks olemise poolt kui ka vastu. Euroopa integratsiooni konfliktimõõde ei ole arvestatava

suurusega aastatel 1986-1998, sest suurem osa elanikkonnast oli antud ajaperioodil Euroopa Liidu suhtes positiivselt meelestatud. Konflikt avalikus arvamuses kerkib pärast 1998. aastat, kui nii positiivsete kui ka negatiivsete vastuste tulemused lähenevad üksteisele ning jaotavad taas avalikkuse kaheks.

3. Analüüs

- *Euroopa Liidu arenguetapid*

Euroopa Liidu ajaloos toimunud ühed olulisemad arengud on olnud Ühtne Euroopa Akt ning Maastrichti Leping, mille vastuvõtmisega on Euroopa integratsiooni teemaline diskursus erinevate hoiakute ja seisukohtade tõttu kasvanud oluliseks poliitiliseks konfliktimõõtmeks. Käesolevas töös kogutud empiirika võimaldab analüüsida, kas Suurbritannia erakondade ning avalikkuse seisukoht eurointegratsiooni ning nende muutumised ajas on seotud eelmainitud oluliste arenguetappidega Euroopa Liidus.

Ühtne Euroopa Akt, mis jõustus 1987. aastal, loodi kasvava rahulolematuse surve all Euroopa Liidu liikmesriikide vahelise vabakaubanduse *de facto* puudumise tõttu, ning selle eesmärk oli 1992. aastaks luua ühisturg. Suurbritannia peaminister Ühtse Euroopa Akti loomise ajal, Margaret Thatcher, oli tugevalt Euroopa integratsiooni vastu, ent mängis olulist rolli akti jõustumisel. Thatcher nägi ühisturu loomises võimalust arendada Suurbritannia majandust konkurentsivõimelisemaks teiste maailma majanduslike suurjõudude seas. Oma 1988. aasta kõnes rõhutas ta, et Ühtse Euroopa Akti eesmärk on eemaldada kaubanduspiirangud ning et see ei tähenda Suurbritannia jaoks rahvusliku suveräänsuse ohverdamist (Thatcher 1988).

Antud töö empiirilises osas vaadeldi Suurbritannia erakondade ja avalikkuse hoiakute muutusi Euroopa Liitu ning ühe olulisema muutusena toodi välja positiivse kajastuse ja arvamuse tõus pärast 1987. aasta valimisi. Erakondade üldine seisukoht pöördus oluliselt positiivsema poole kuni 1992. aasta valimisi, pärast mida hoiakud kas eriliselt positiivsemaks ei muutunud (Leiboristlik erakond) või algas liikumine negatiivsema seisukoha poole (Konservatiivne ja Liberaaldemokraatlik erakond). Esile võib tõsta ka märkimisväärset positiivse suhtumise tõusu avalikus arvamuses, mis korreleerub erakondade hoiakutega – tõus kestab kuni 1992. aastani ning pöördub sealt negatiivsuse poole.

Empiirilised andmed peegeldavad nii Suurbritannia erakondade kui ka avaliku arvamuse järsu muutuse kaudu 1992. aastat kui pöördepunkti. Selle põhjustajaks võib lugeda Maastrichti Lepingut ehk Euroopa Liidu Lepingut, mis allkirjastati 1992. aastal, ning mis pani aluse Euroopa Liidule ja viis ühtlasi ühisraha loomiseni. Lepingu vastuvõtt oli äärmiselt negatiivne kolmes Euroopa Liidu liikmesriigis, sealhulgas

Suurbritannias. Nii laiem avalikkus kui ka poliitilised jõud, eesotsas võimul oleva Konservatiivse erakonnaga, väljendasid lepingule suurt vastumeelt. Kuigi Euroopa ühisvaluutaga ühinemisest suudeti kõrvale põigata, säilis vastumeelsus lepinguga kaasneva edasise Euroopa Liidu poliitilise integratsiooni tõttu.

Kui Ühtne Euroopa Akt tõi endaga Suurbritannia jaoks kaasa positiivseid tagajärgi, eesotsas majandusliku arenguga, siis Maastrichti Leping hõlmas endas muutusi, mille suhtes britid ELiga liitumise algusest skeptilised on olnud. Ühtse Euroopa Akti loomist pooldati, sest Suurbritannia huvides on alati olnud konkurentsipõhise turu loomine, kuid Maastrichti Lepinguga kaasnevaid edasist integratsiooni kardeti võimu ümberjaotamise tõttu (Allen 2005:124).

- *Muutused Suurbritannia sisepoliitikas*

Suurbritannia Euroopa Liiduga liitumise ajal riigis võimul Leiboristlik erakond, eesotsas James Callaghaniga. Leiboristid olid Suurbritannia ELi kuulumise algusaastatel äärmiselt euroskeptilised, vastandudes teistele suurematele erakondadele. Pärast konservatiivide võitu 1979. aastal algas leiboristide hoiaku muutus, ning kui 1997. aasta valimistel taaskord võit saavutati, oldi juba Euroopa integratsiooni pooldavad. Empiirilised andmed toetavad eelöeldut (Joonis 6).

Kui konservatiivid 1979. aastal võimule tulid, oldi Euroopa Liidu suhtes valdavalt positiivsed, kuid aja möödudes kujunes Konservatiivsest parteist pigem euroskeptilise hoiakuga erakond. Thatcheri juhtimisel võeti küll vastu Ühtne Euroopa Akt, kuid liidu edasine poliitiline integratsioon ning Maastrichti Leping olid tõukavaks jõuks konservatiivide liikumisel tugevama euroskeptitsismi poole. Samuti võis euroskeptilise positsiooni võtmine olla osaliselt strateegiline, sest Tony Blairi ja Leiboristliku erakonna valitsusajal muutus Suurbritannia pealiskaudselt ELi pooldavaks, ent tõelist edasise integratsiooni poole töötamist ei eksisteerinud (Allen 2005:129) ning avalikus arvamuses toimus negatiivse hoiaku tõus (Joonis 8). Töö empiirilises osas (Joonis 5) on selgelt eristatav Konservatiivse erakonna Euroopa Liitu negatiivselt kajastavate lausete osakaalu tõus manifestis, mis on ajaliselt sobitatav Leiboristide võimuletulekuga.

Suurbritannia sisepoliitikas on Euroopa integratsiooni kriitika tõusu tõestav ka Suurbritannia Iseseisvuspartei kasvav edukus valimistel. Tugevalt Euroopa Liidu vastasust väljendav ning riigi EList välja astumist propageeriv erakond saavutas 2009. aastal Euroopa Parlamendi valimistel senisest parima tulemuse (16.5 protsenti häälest) ning on esile tõusnud ka siseriiklikel valimistel.

Viimastel aastatel toimunud avaliku arvamuse muutumine euroskeptilisemaks on sarnase suuna võtnud ka selleteemaline sisepoliitiline käsitlus erakondade seas. Kuigi võimulolev Konservatiivne erakond on 2001. aasta valimistest alates seisukohta vähehaaval positiivsema poole muutnud, säilib nende euroskeptiline poliitika ning positiivse kajastuse langus on toimunud ka teistes, muidu Euroopa Liitu pooldavates erakondades.

Kokkuvõte

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli leida vastus küsimusele, kas ja kuidas Suurbritannia erakondade suhtumine Euroopa Liitu ja integratsiooni aja jooksul muutunud on. Vaatluse all oli nii eurointegratsioonile omistatud tähtsus kui ka erakondade positsioon Euroopa Liitu kuulumise osas (positiivne/negatiivne). Töö lisaeesmärkideks oli uurida, kas erakondade seisukohtade muutused on korrelatsioonis avaliku arvamusega ning otsida võimalikke põhjuseid parteide hoiakute muutustele ELi küsimuses.

Töös oletasin, et Euroopa integratsioon on Suurbritannia erakondade seas konfliktimõõtmeks, ning et erakondade positsioonid on ELi küsimuses Suurbritannia ühinemise algusest viimaste aastateni muutunud. Samuti oletasin, et erakondade positsioonide muutused peegeldavad nii Euroopa Ühenduse/Liidu arengut, Suurbritannia sisepoliitilisi muutusi kui ka avalikku arvamust.

Töö eesmärgini jõudmiseks kirjeldasin esmalt poliitiliste konfliktimõõtmete teooriaid ja mudeleid ning toetusin Taggarti ja Szczerbiaki käsitlusele nõrgast ja tugevast euroskeptitsismist, et illustreerida erinevate seisukohtade olemasolu ELi teemal. Seejärel vaatlesin eurointegratsiooniteemat kui poliitilist konfliktimõõdet, tuues välja Gabeli ja Hixi (2004), Marksi ja Wilsoni (2000) ning Taggarti ja Szczerbiaki (2004) empiiriliste uuringute tulemused, mis tõestavad erakondade erinevate seisukohtade olemasolu ELi teemadel ning nende positsioonide varieeruvat suhestumist parem-vasak ideoloogia skaalal.

Töö empiirilises osas kasutasin Erakondade Valimisplatvormide Andmebaasi abil koostatud jooniseid, mis kirjeldasid Suurbritannia erakondade seisukohti ning nende muutumisi läbi aastate. Samuti vaatlesin Eurobaromeetri Standarduuringu andmete abil avalikku arvamust Suurbritannia kuulumise kohta Euroopa Ühingusse/Liitu.

Uurimise käigus jõudsin nii teoreetilisele raamistikule kui ka kogutud empiirilistele andmetele toetudes järgmisele järeldustele:

- *Euroopa integratsioon on Suurbritannia sisepoliitikas oluline konfliktimõõde.* Euroopa Liitu kuulumise jooksul on Suurbritannia erakonnad erinevatel ajahetkedel võtnud märkimisväärselt erinevaid positsioone eurointegratsiooniküsimuses.
- *Suurbritannia erakondade seisukohad Euroopa integratsiooni teemal on ajas oluliselt muutunud.* Leiboristlik erakond muutus läbi aastate euroskeptilisest parteist Euroopa integratsiooni toetavaks ning Konservatiivne erakond esindab nüüdseks erinevalt ELiga liitumise algusest Euroopa integratsiooni vastast seisukohta.
- *Suurbritannia erakondade seisukohad Euroopa integratsiooni teemal peegeldavad Euroopa Liidu arengus toimunud muutusi.* Suurbritannia erakondade seisukohad muutusid Ühtse Euroopa Akti ja Maastrichti Lepingu loomisega vastavalt positiivsuse ja negatiivsuse poole.
- *Suurbritannia erakondade seisukohad korreleeruvad avaliku arvamusega.* Nii Suurbritannia erakondades kui ka avalikus arvamuses toimus üheaegselt positiivse hoiaku tõus pärast 1987. aastat ning langus pärast 1992. aastat.
- *Suurbritannia erakondade seisukohad peegeldavad sisepoliitilisi muutusi.* Suurbritannia erakondade hoiakud muutusid strateegiliselt vastavalt valimistulemustele – Leiboristliku erakonna nurjunud katse muuta Suurbritanniat Euroopa integratsiooni pooldavaks kujunes Konservatiivse erakonna euroskeptilise platvormi tekkimiseks.

Euroopa integratsiooni teema on Suurbritannia poliitikas jätkuvalt üks olulisemaid ning viimaste aastate puhul on aina rohkem esile kerkinud euroskeptilised vaated. Viimaste valimiste tulemus, järjekordne Konservatiivse erakonna võit ning ka Suurbritannia Iseseisvuspartei üllatav edu, annab alust arvata, et Suurbritannia kuulumine Euroopa Liitu pannakse küsimärgi alla. Jääb vaid oodata järgmisi uuringuid edasistest võimalikest stsenaariumitest, eriti võttes arvesse 2017. aastal lubatud referendumit, mis lubaks Suurbritannia elanikkonnal taaskord otsustada riigi tuleviku üle.

Kirjandus:

Mitteperioodilised väljaanded:

Allen, D. (2005), *The United Kingdom: Towards Isolation and a Parting of the Ways?* In *The Member States of the European Union: Second Edition*, Oxford: Oxford University Press, 108-133

Gabel, M. J.; Hix, S. (2004), *Defining the EU political space: an empirical study of the European election manifestos, 1979-1999* In *European Integration and Political Conflict* In *European Integration and Political Conflict*, eds. Marks, G; Steenbergen, M. R. Cambridge: Cambridge University Press, 93-119

Hix, S.; Lord, C. (1997) *Political Parties in the European Union*, London: Macmillan Press

Hooghe, L.; Marks, G.; Wilson, C. J. (2004), *Does left/right structure party positions on European integration?* In *European Integration and Political Conflict* In *European Integration and Political Conflict*, eds. Marks, G; Steenbergen, M. R. Cambridge: Cambridge University Press, 120-140

Lipset, S. M.; Rokkan, S. (Eds.) (1967), *Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspectives*, New York: Free Press

Marks, G.; Steenbergen, M. R. (Eds.) (2004), *European Integration and Political Conflict*, Cambridge: Cambridge University Press

Szczerbiak, A.; Taggart, Paul (Eds.) (2008), *Opposing Europe? The Comparative Party Politics of Euroscepticism, Volume 2*, Oxford: Oxford University Press

Perioodilised väljaanded:

De Wilde, P.; Trenz, H-J. (2012), *Denouncing European Integration: Euroscepticism as policy contestation*, European Journal of Social Theory, November, 15:4, 537-554

Marks, G.; Steenberg, M. (2002), *Understanding Political Contestation in the European Union*, Comparative Political Studies, 35, 879-892

Marks, G; Wilson, C. J. (2000), *The Past in the Present: A Cleavage Theory of Party Response to European Integration*, British Journal of Political Science, 30:3, 433-459

Taggart, P.; Szczerbiak, A. (2004), *Contemporary Euroscepticism in the party systems of the European Union candidate states of Central and Eastern Europe*, European Journal of Political Research, 43, 1-27

Muud allikad:

Volgens, A.; Lehmann, P.; Merz, N.; Regel, S.; Werner, A. with Lacewell, O. P.; Schultze, H. (2014): *The Manifesto Data Collection*. Manifesto Project (MRG/CMP/MARPOR). Version 2014a. Berlin: Wissenschaftszentrum Berlin for Sozialforschung (WZB)

Euroopa Nõukogu (1973-2014); Eurobaromeetri Standarduuring

Summary

Attitudes towards the European Union in British parties 1973-2011

Janelle Korm

The aim of this bachelor's thesis was to evaluate, whether the attitudes of the British three main parties (Conservative, Labour, Liberaldemocratic Party) have changed over time and if so, in which way. In this work, it was also hypothesised that the European integration issue is a considerable political conflict in the party politics of the UK and that the positions of parties have changed in time. Furthermore, I assumed that the aforementioned changes reflect the major changes in the European Union, of public opinion and domestic politics.

The theoretical part of the thesis elaborates on different political cleavage theories and models and proves the existence of European integration issues as a considerable political cleavage. It also focuses on the different types of euroscepticism and gives examples on how they occur in different European parties.

In the empirical chapter of the thesis, graphs are drawn to illustrate the change of attitudes towards the European Union in British parties. There are separate graphs on the change in positive and negative attitudes, as well as on the net position of the attitude shifts and issue salience on the subject. A graph on the public opinion about the EU membership is also included.

In the analysis of the thesis, I draw conclusions on whether my assumptions made in the beginning of the thesis hold up. I juxtapose the empirical results with the major changes in European integration and the domestic politics in the UK to look for connections and compare the attitude changes of the parties with the public opinion.